

Föredragningslista vid pleniföredragning

Finansavdelningen
Allmänna byrån, F1

Närvarande

VT - HJ - TE - AH-J - AH - AR - CW

Frånvarande

FK

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Lantråd

Veronica Thörnroos

Föredragande

Minister

Torbjörn Eliasson

Protokollförare

St.f. finanschef

Runa Tufvesson

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 32

Anhållan om särskilt bidrag
med anledning av stormen Alfrida

ÅLR 2020/9881

245 F1

Ärendet har överförts från enskild föredragning 17.12.2020.

Landskapsregeringen beslöt att anhålla om särskilt bidrag enligt 51 § 2 punkten självstyrelselagen för Åland (ÅFS 1991:71) för de kostnader landskapet påförs för återställande av det samhällskritiska el- och telefnätet till följd av stormen Alfrida **enligt bilaga 1, F120P25.**

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
ANHÅLLAN	245 F1	2 (7)
Datum	Dnr	
17.12.2020	ÅLR 2020/9881	

Ålandsdelegationen

Statens Ämbetsverk

PB 58

AX-22101 MARIEHAMN

Kontaktperson

Biträdande finanschef Runa Tufvesson

Ärende

**Anhållan om särskilt bidrag
med anledning av stormen**

Alfrida

Anhållan

Ålands landskapsregering anhåller om ett särskilt bidrag i enlighet med 51 § 2 punkten självstyrelselagen för Åland (ÅFS 1991:71) för att täcka de kostnader som landskapet påförs genom den stödordning som kommer att införas gällande kostnader för återställande av samhällskritiska el- och telefnät i landskapet till följd av stormen Alfrida.

Landskapsregeringen anhåller om ett särskilt bidrag som täcker 100 procent av de godtagbara kostnaderna till ett belopp om maximalt 5 miljoner euro.

Grunden till anhållan om särskilda bidrag

I enlighet med 51 § 2 punkten självstyrelselagen för Åland ska landskapet beviljas bidrag av statsmedel för täckande av sådana kostnader som bland annat föranleds av naturkatastrof eller någon annan därmed jämförbar händelse, om inte landskapet skäligen bör bära kostnaden.

Även av förarbetena till 51 § 2 punkten självstyrelselagen för Åland framkommer att landskapet Åland ska ha rätt till tillskott för täckande av kostnader för en naturkatastrof eller någon annan därmed jämförbar händelse (se RP 73/1990 s. 90-91).

Landskapsregeringen konstaterar att stormen Alfrida var och ska klassificeras som en i självstyrelselagen avsedd naturkatastrof p.g.a. omfattningen av de skador som uppkom över hela Åland.

Landskapsregeringen konstaterar att även regionförvaltningsverket har bedömt att stormen Alfrida var av en sådan karaktär att 21 § i arbetstidslagen (FFS 605/1996) gällande nödarbete var tillämplig (se Bilaga). Detta motiveras b.l.a. med att stormen Alfrida var oförutsägbar i alla dess dimensioner. Det var en händelse som aldrig tidigare hade inträffat i Finland och situationen var exceptionell.

Det kan noteras att privata samfund och myndigheterna på Åland agerade effektivt för att begränsa skadeverkningarna och kostnaderna för återuppbyggnaden av el- och telefontäten på Åland efter stormen Alfrida. De frivilliga brandkårerna, Ålands landskapsregering, kommunerna på Åland, privata samfund samt privatpersoner lyckades begränsa skadeverkningarna av stormen och sköta återuppbyggnaden så att kostnaderna hölls begränsade till Åland. Landskapsregeringen konstaterar att det inte heller är skäligt att privata samfund och i förlängningen deras kunder ska stå för kostnaderna eftersom dessa är så exceptionellt stora i förhållande till det antal personer som ska bära kostnaderna. Landskapsregeringen bedömer totalkostnaderna för införande av stödordningen gällande kostnader för återställande av el- och telefontäten till följd av stormen Alfrida till cirka 5 miljoner euro. Enligt de uppgifter landskapsregeringen erhållit har de berörda aktörerna inom el- och telefoni inte haft el- och telefontäten försäkrade. Inom branschen är det inte heller vanligt förekommande med försäkringsskydd för skador kopplade till luftburna ledningar.

Med tanke på att stormen Alfrida var en exceptionell situation och med beaktande av landskapets ekonomiska situation i övrigt är det inte skäligt att landskapet Åland bär dessa kostnader.

Bakgrundsbeskrivning av stormen och dess skador

Natten mellan den första och andra januari 2019 drabbades Åland av stormen Alfrida. Stormens vindstyrkor uppgick till 33 m/s, vilket är den högsta medelvindstyrkan som någonsin uppmätts i Finland och utöver detta förekom vindstyrkor om 43 m/s i vindbyarna.

Vägnätet drabbades av allvarliga framkomlighetsproblem och kommunikationerna drabbades hårt på grund av fallande träd. Röjningsarbetet var omfattande och farligt då nedrivna elledningar och farbarheten på vägarna ytterligare försvårade arbetet.

El- och telefontäten på landsbygden och i skärgården på Åland var särskilt utsatt och fick mycket omfattande skador.

Ålands Elandslags (ÅEA) elnät på landsbygden och i skärgården är cirka 3.300 km långt och luftburet till 82 %, varför konsekvensen av stormen var att stora delar av elnätet slogs ut av fallande träd. Som mest var 14.500 eller över 90 % av alla kunder i distributionsbolaget ÅEA:s elnät utan el. Efter intensivt arbete under det första dygnet saknade ändå cirka 10.000 kunder el natten till den tredje januari 2019. Totalt registrerade ÅEA ca 5.000 fel. För att återställa och reparera skadorna tvingades ÅEA kalla in och bekosta hjälp från både Finland och Sverige. Även tidigare anställda, pensionärer och sommarvikarier kallades in. Normalt arbetar cirka 15 personer i fält med elnätet men efter stormen Alfrida arbetade upp till 120 personer långa dagar inklusive helger. Utöver dessa montörer/entreprenörer arbetade många frivilliga med att röja väg, söka fel och fälla träd. Ofta låg flera lager träd ovanpå elledningen som fallit till marken. Mellan två elstolpar kunde det ligga flera tiotals träd.

För Mariehamns Energi Ab:s del skadades 10 kV-nätet, som är det mest kritiska, av nerblåsta träd och en nätstation skadades. Detta medförde att skärgården söder om Mariehamn stad blev utan elektricitet men även centrala Mariehamn hade kortare elavbrott. Dessa avbrott centralt

avhjälpes relativt snabbt. Lågspänningsnätet för Svinö, Nåtö och Järsö samt intilliggande öar låg nere en längre tid p.g.a. nerblåsta träd. Lågspänningsskadorna i dessa områden åtgärdades under en längre tid och arbetena blev klara först sent under hösten 2019.

För ÅEA tog det i sin tur över en vecka att återställa mellanspänningsnätet och ytterligare två veckor innan de flesta kunderna hade elektriciteten tillbaka. Kunder ute på öar i skärgården fick vänta upp till flera månader p.g.a. vinterföre. Mycket av reparationsarbetet som utfördes under de tre första veckorna var temporära reparationer och arbetet med att reparera skadorna permanent pågick till hösten 2019. Under de första veckorna satte ÅEA upp fler elstolpar än vad man normalt använder under ett helt år.

Både det fasta- och mobiltelefonnätet drabbades hårt eftersom telefonmaster fick skador och basstationerna inte fungerade p.g.a. att elnätet var ur bruk. Telefonnätet på landsbygden och i skärgården är inte lika omfattande som elnätet men andelen som är luftburet ligger på samma nivå om ca 80 %. Det fasta telenätet är en grundpelare i det mobila nätet. Till basstationerna är transmission ordnad med fasta telekablar, främst fiber men också koppar. Några teleaktörer har digital kommunikation genom master, men den tekniken används bara till en liten del av Ålands Telefonandelslag och över 6.000 kunder använder fast telefon. De basstationer som normalt sett har tillgång till reservkraft fungerade under några timmar men eftersom det var omöjligt att ta sig fram till dem för att fylla på bränsle slutade basstationerna att fungera efter 1 – 4 timmar. Både telefonin och datakommunikationen låg nere över stora delar av Åland i upp till tre veckor, men arbetet med återställandet av nätet pågick ända till hösten 2019. Myndigheternas kommunikation genom Virve-nätet fungerade inte heller p.g.a. att basstationerna saknade el. Då möjligheten att ringa nödnumret 112 inte fanns på stora delar av Åland bemannades de lokala brandstationerna för att allmänheten skulle kunna ta sig dit vid akut hjälpbehov. Efter 2 – 3 dagar utan el började kommunernas personal med uppsökande verksamhet till sina äldre och utsatta invånare som i många fall var isolerade utan möjlighet att kontakta omvärlden. De allra flesta verksamheter i samhället behöver elektroniska kommunikationer och ingen verksamhet förblir oberörd om dessa kommunikationer störs.

Exempel på samhällsviktiga verksamheter som använder det fasta telenätet är t.ex. dagligvaruhandeln och bensinstationer. När det inte gick att betala med bankkort eller ta ut kontanter uppstod det problem. Larmöverföring är en annan sektor som använder sig av fasta nätet, men har mobilnätet som reserv. Dessa funktioner låg som ovan nämnts nere. För att ta del av samhällsinformation i kritiska lägen, t.ex. vid stormar, är det viktigt att ha en fast förbindelse via det fasta telenätet. Man kan då följa nyheter över IPTV eller Kabel-TV. Det fasta telenätet är därför en mycket central del i det moderna informationssamhället, både för fasta nätets teletjänster och mobilnätet. Det är också en förutsättning att ha ett fast telenät uppbyggt med fiber för att förse alla basstationer samt det mobila nätet med transmission.

Omfattande egendomsskador som drabbade enskilda kunde också snabbt konstateras efter stormen Alfrida den första och andra januari 2019. En stor del av skogsmarken skadades allvarligt samt träd föll över hus, bilar, båtar och annan egendom som förstördes. Mycket röjningsarbete behövde utföras på vägar, gårdar och i skogar. Förutom de direkta skadorna av

stormen Alfrida förorsakades skador på hus och egendom av de långa elavbrotten. Då temperaturen under flera dagar efter stormen låg på minusgrader påverkades samhället och människorna på Åland svårt.

Ålands totala landareal är ca 155.000 hektar. Av denna utgörs ca 117.000 hektar av skogsbruksmark, varav ca 69.000 hektar är produktiv skogsmark. Skogsmarken ägs till ca 90 % av privata markägare. Märkbara stormskador konstaterades på 27.700 hektar (drygt 30 % av skogs- och tvinmarken). Naturresursinstitutet (Luke) har 2019 uppskattat skadorna till ca 1,1 miljoner m³, vilket utgör ca 10 % av det totala virkesförrådet på skogs- och tvinmark. Volymen motsvarar 4 - 5 normala årsavverkningar på Åland. De omfattande stormfällningarna har även medfört ökade angrepp av skadeinsekter (främst granbarkborre), vilka snabbt kan förstöra både stormfällt virke och stående skog med ytterligare värdeförluster som följd.

Ålands landskapsregering har för åren 2020-2022 infört ett stödsystem om 200.000 euro per år för att kompensera skogsägarna för kostnader för besöksåtgärder. Detta stödsystem ingår inte i anhållan om särskilt bidrag utan finansieras uteslutande via landskapet Ålands budget.

Stormen Alfrida orsakade således omfattande skador på egendom och infrastruktur på Åland i en sådan omfattning att den ska klassificeras som en i 51 § 2 punkten självstyrelselagen avsedd naturkatastrof.

Behovet att stöda återuppbyggnaden av el- och telefontäten med offentliga medel

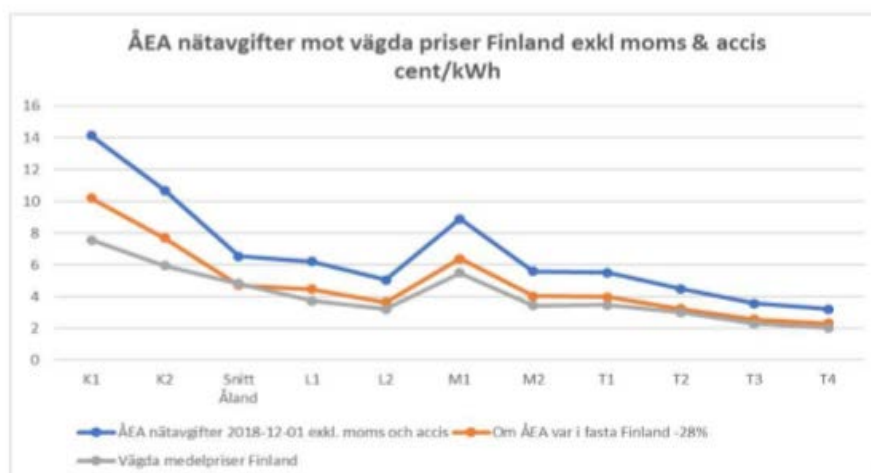
Totalt uppskattas kostnaderna för återställande av el- och telefontätet till följd av stormen Alfrida uppgå till cirka 5 miljoner euro.

Stormen drabbade främst ÅEA:s elledningsnät samt Mariehamns Energi Ab:s elledningsnät i Järsö- och Nätöområdet som till största delen består av luftburet elnät samt telefonledningsnätet på landsbygden och i skärgården, vilket till stora delar sammanfaller med elledningsnäten.

De åländska eldistributionsbolagens tariffer för elnätet ligger betydligt över genomsnittet i Finland främst till följd av höga avgifter för stamnätet. Dessutom är elnätet till stora delar ett utpräglat landsbygds- och skärgårdsnät utan större tätorter. Det är långa ledningar per kund liksom få kunder per transformator samtidigt som förbrukningen per kund är låg till följd av den stora andelen sommarstugor. Alla dessa faktorer verkar i fel riktning kostnadsmässigt.

Stamnätskostnaderna från Kraftnät Åland Ab för eldistributionsbolagens nät är cirka 50 % av elnätsavgifterna på elfakturorna till kund. Orsaken till de höga stamnätsavgifterna är att det krävs dyra förbindelser, d.v.s. kabel från både Finland och Sverige, till Åland för att hålla leveranssäkerhet. Eftersom Åland är en ö föreligger helt andra förutsättningar än övriga delar av Finland.

Jämförande graf avseende ÅEA:s energipriser

OBS! Jämförs mot vägda medelpriser där stora tätorter med låga tariffer väger tungt.

Den blå linjen är ÅEA:s tariffer per kundgrupp (K1 höghus årskonsumtion 2.000 kWh, K2 småhus årskonsumtion 5.000 kWh, M1 lantbruk årskonsumtion 10.000 kWh, M2 lantbruk årskonsumtion 35.000 kWh, L1 småhus med direktel årskonsumtion 18.000 kWh, L2 småhus med delvis ackumulerad el årskonsumtion 20.000 kWh, T1 småindustri årskonsumtion 150.000 kWh, T2 småindustri årskonsumtion 600.000 kWh, T3 medelstor industri årskonsumtion 2.000.000 kWh, T4 medelstor industri årskonsumtion 10.000.000 kWh. Snitt Åland, är ingen officiell klass utan visar förbrukning per säkring som genomsnittlig kund har). Den grå linjen, vägt medelpris, betyder antal kunder multiplicerat med respektive bolags tariffnivå per kundgrupp. Den gula linjen visar ÅEA:s tariffer rensat från de stamnätskostnader till Kraftnät Åland Ab som ett elbolag i Finland inte har till Fingrid Ab.

Jämförelsedatat i grafen är hämtat från Energimyndigheten i Finland. Detta är en uppskattning som gjorts i samverkan med Kraftnät Åland Ab, vilken visar att stamnätskostnaderna är 28 % högre på Åland till följd av det insulära läget. Mariehamns Energi Ab:s priser följer i stort ÅEA:s fast på en lite lägre nivå eftersom kundtäteten i nätet är högre på grund av tätortsnätet i Mariehamns stad.

Sammantaget kan konstateras att det finns ett stort behov av att säkerställa att prisbilden i fråga om slutpriset på el inte blir oskäligt dyrt på Åland. Det planerade stödet efter stormen Alfrida kommer i slutändan elkunderna på Åland till godo för att motverka att priskillnaderna för el på Åland jämfört med i riket ytterligare ökar.

Det fasta telenätet är också en grundpelare i det mobila nätet. De allra flesta verksamheter i samhället behöver elektroniska kommunikationer och ingen verksamhet förblir oberörd om dessa kommunikationer slutar fungera. Att det inte gick att kontakta vare sig anhöriga eller larmnumret 112 under en längre tid utgjorde en stor samhällsfara för befolkningen och speciellt många äldre har ingen annan kommunikation än det fasta telefonnätet.

Generellt är det dyrt att försäkra el- och telefonnät då de ofta är vidsträckta och kapitalintensiva. Risken för att ett fel ska fortplanta sig över större delar av nätet är inte stor och självriskerna är höga. Att försäkra ett el- eller telefonnät mot stormskador samt snö- och islaster är mycket dyrt särskilt för nät med mycket luftledning.

Med beaktande av det ovanstående och då kostnaderna för reparationer för

näten vid normala stormar uppgår från några tusen euro till högst 50.000 euro var således inte el- eller telefonnätet på Åland försäkrat i samband med stormen Alfrida. El- och telefonbolagen har verkat länge på Åland och det var först nu vid stormen Alfrida som de skulle ha haft nytta av en försäkring. Inom branschen är det inte vanligt förekommande med försäkringsskydd för skador kopplade till luftburna ledningar. I Finland försäkras el- och telenätet oftast inte generellt, utan endast större stationer som har stort värde omfattas av försäkringsskydd.

Beskrivning av EU:s regler om statligt stöd för naturkatastrofer

Den allmänna gruppundantagsförordningen tillämpas på statligt stöd under åren 2014–2020 (Kommissionens förordning 651/2014). Kommissionen har föreslagit att förordningen ska fortsätta att tillämpas till år 2023, men beslut i ärendet är inte fattat ännu. Förordningens tillämpningsområde är omfattande. Målet är att snabba upp handläggningen av stöd som främjar den ekonomiska tillväxten och konkurrenskraften och att flytta tyngdpunkten i kommissionens tillsyn över statligt stöd till de stöd som mest snedvrider konkurrensen. Förordningens tillämpningsområde utvidgades med kommissionens förordning (2017/1084) av den 14 juni 2017.

EU:s medlemsstater kan bevilja stöd som uppfyller förutsättningarna i gruppundantagsförordningen utan förhandsgodkännande från kommissionen. Sammanfattande information om en stödordning eller ett stöd för särskilda ändamål som omfattas av förordningen ska dock sändas till kommissionen inom 20 arbetsdagar efter att stödåtgärden har trätt i kraft. Kommissionen publicerar den sammanfattade informationen på sin webbplats och medlemsstatens myndigheter ska publicera en text om stödåtgärden. Kommissionen kontrollerar i efterhand att gruppundantagsförordningens bestämmelser iakttagits.

Enligt artikel 50 i den allmänna gruppundantagsförordningen ska stödordningar för att avhjälpa skador som orsakats av jordbävningar, laviner, jordskred, översvämningar, tornador, orkaner, vulkanutbrott och naturligt uppkomna skogsbränder anses vara förenliga med den inre marknaden i den mening som avses i artikel 107.2 b i fördraget och ska undantas från anmälningsskyldigheten i artikel 108.3 i fördraget. Ett villkor som måste vara uppfyllt är att de behöriga myndigheterna i en medlemsstat formellt har bekräftat att det rör sig om en naturkatastrof.

Stormen Alfrida som drabbade Åland natten mellan den första och andra januari 2019 hade medelvindstyrkor som uppgick till 33 m/s och vindstyrkor om 43 m/s i vindbyarna. De uppmätta vindstyrkorna är de högsta någonsin i Finland och förödelsen på Åland var betydande. Stormen orsakade omfattande skador på egendom och infrastruktur på Åland samt innebar en allvarlig situation för människors säkerhet. Aldrig tidigare har lika omfattande skador uppstått på samhällskritisk infrastruktur så som el- och telefonnätet. Sammantaget anser landskapsregeringen att ovan nämnda fakta visar att stormen Alfrida i detta sammanhang ska klassas som en naturkatastrof.

Landskapsregeringen konstaterar således med beaktande av det ovan angivna att artikel 50 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilka vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget är

tillämplig i detta fall då stormen Alfrida klassificeras som en i 51 § 2 punkten självstyrelselagen avsedd naturkatastrof. Detta innebär att en stödordning inte behöver notifieras till kommissionen utan utgör ett sådant stöd som omfattas av kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014.

Beskrivning av stödordningen och förfarandet

Den stödordning som kommer att utfärdas om särskilda bidrag beviljas riktar sig till sökande som är aktörer med fast driftställe på Åland och som har rätt att bedriva näring på Åland samt upprätthåller samhällskritisk verksamhet inom områdena el och telefoni i landskapet. Ifall särskilt bidrag beviljas kommer Ålands landskapsregering i efterhand inkomma med en sammanställning och ett underlag som grund för utbetalning.

Stödberättigande kostnader är kostnader för reparation och återuppbyggnad av de samhällsviktiga el- och telefontäten efter stormen Alfrida. Med direkta kostnader avses kostnader under år 2019 som är direkt hänförliga till reparationerna och återuppbyggnaden av den samhällskritiska verksamheten. Detta omfattar närmast löne- och materialkostnader (för extra personal och extra arbetstimmar för befintlig personal), materialkostnader samt kostnader för inköp av olika tjänster som är direkt relaterade till de aktuella reparationerna och återuppbyggnaden av samhällskritisk infrastruktur i form av el- och telefontäten. Sådana reparationer som ändå enligt plan skulle ha vidtagits under 2019 kommer inte ersättas genom stödordningen. För att kostnaden ska vara stödberättigad ska kostnaden verifieras av en extern revisor. Kostnaderna för revisorns granskningar kommer inte heller ersättas genom stödordningen utan belasta den sökande. Inte heller kostnader som omfattas av en av stödtagaren tecknad försäkring kommer ersättas enligt stödordningen.

Stödet och andra betalningar som erhållits för att kompensera skadan, inbegripet eventuella ersättningar från försäkringar, får inte överstiga de totala stödberättigade kostnaderna. Stödet beräknas på basen av godkända stödberättigande kostnader överstigande 50.000 euro. I övrigt ersätts de stödberättigande kostnaderna till fullo. Stödordningen antas slutligt av landskapsregeringen efter det att Ålandsdelegationen fattat beslut om särskilt bidrag och under förutsättning att stödordningen är i linje med EU:s statsstödsregler.

Med hänvisning till det ovanstående anhåller landskapsregeringen om att Ålandsdelegationen ska bevilja ett särskilt bidrag om maximalt 5 miljoner euro som täcker 100 procent av de godtagbara kostnaderna för ovan beskriven stödordning för att finansiera återuppbyggnaden av de samhällskritiska el- och telefontäten på Åland.

L a n t r å d

Veronica Thörnroos

Minister

Torbjörn Eliasson

BILAGA

Regionförvaltningsverkets avgörande dnr LSAVI/325/2019 gällande nödarbete 2.1. – 14.1.2019 på Åland.

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagting
Ålandsminister Anna-Maja Henriksson
Riksdagsledamot Mats Löfström
Statsrådets kansli
Budgetråd Petri Syrjänen, finansministeriet